

РОЗДІЛ III

Фінанси, банківська справа та страхування

УДК: 336.531.2

Проць Наталія,
кандидат економічних наук, доцент,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
кафедра фінансів,
м. Луцьк; ORCID ID: 0000-0001-9483-8987,
e-mail: Nataliya.Vyshnevskaya@i.ua

Демчук Наталія,
здобувач вищої освіти,
факультет економіки та управління,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк; ORCID ID: 0000-0002-8844-2123
e-mail: natademchuk014@gmail.com

<https://doi.org/10.29038/2786-4618-2022-04-62-70>

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті розглядаються особливості формування та виконання місцевих бюджетів в умовах воєнного стану. Досліджено трактування поняття «місцеві бюджети» вітчизняними вченими. Розглянуто нормативно-правові документи, які регулюють бюджетний процес під час воєнного стану. Досліджено зміни у податковому законодавстві внаслідок війни. Проаналізовано доходи та видатки місцевих бюджетів протягом 9-ти місяців 2022 р. Відображено частку місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету за період 2017 р. - 9 місяців 2022 рр. та виявлено її зростання. Проаналізовано структуру доходів місцевих бюджетів протягом 9-ти місяців 2022 р. в результаті чого з'ясовано, що лівову частку займає податок на доходи фізичних осіб. Враховуючи рекомендації проекту Державного бюджету на 2023 р. щодо збільшення ресурсної бази місцевих бюджетів, запропоновано заходи щодо покращення формування та виконання місцевих бюджетів, а саме створити в бюджетах фонди відновлення та збільшити резервний фонд на відбудову територій, які постраждали в ході війни, забезпечити нові робочі місця для потенційних платників податків; забезпечити працевлаштування внутрішньо-переміщених осіб та ін.

Ключові слова: місцеві бюджети, доходи, видатки, місцеві податки та збори, органи місцевого самоврядування, бюджетний процес, воєнний стан.

Prots Nataliia,
Associate Professor, Ph.D. in Economics,
Lesya Ukrainka Volyn National University,
Department of Finance,
Lutsk

Demchuk Nataliia,
Higher education applicant,
Faculty of Economics and Management
Lesya Ukrainka Volyn National University,
Lutsk

ACTUAL PROBLEMS OF THE FORMATION AND IMPLEMENTATION OF LOCAL BUDGETS UNDER THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW

The relevance of this article lies in the fact that central authorities are adopting a number of operational and rapid changes in legislation, as a result of which local self-government bodies have faced difficult challenges associated with unforeseen events. And now there is a need for rational formation, distribution and use of funds from local budgets for the primary needs and consequences of the war.

The purpose of this article is to study the peculiarities of the formation and implementation of local budgets under martial law based on the analysis of changes in legislation related to the distribution of local finances during the war in Ukraine.

Consideration of the peculiarities of the formation and execution of local budgets during the war period was carried out on the basis of methods of analysis and synthesis. On the basis of the abstract-logical method, a generalization was made and the main measures to improve the formation and execution of local budgets were proposed. To assess the level of filling of local budgets and their expenditures in war and pre-war times, the economic-statistical method and the comparison method were used. The graphic method makes it possible to visually present the data on the basis of which the analysis of income and expenditure of local budgets is carried out. The revenues and expenditures of local budgets for the period January-September 2022 were analyzed. The growth of the share of local budgets in the revenues of the consolidated budget for the period of 2017-9 months of 2022 was revealed. The structure of local budgets' revenues during the 9 months of 2022 was analyzed, as a result of which it was found that the largest specific weight is occupied by personal income tax. Measures were proposed to improve the formation and implementation of local budgets, namely, to create recovery funds in the budgets and to increase the reserve fund for the reconstruction of territories that suffered during the war, to provide new jobs for potential taxpayers; ensure employment of internally displaced persons, etc.

The results of the analysis of the formation and use of funds of local budgets during 9 months of 2022 during martial law testify to the effectiveness of the measures applied by local self-government bodies. The practical value of this article lies in the fact that, based on the analysis, measures are proposed to improve the formation and use of funds from local budgets under martial law.

Key words: local budgets, revenues, expenditures, local taxes and fees, local self-government bodies, budget process, martial law.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними проблемами. Соціально-економічний розвиток територій, в першу чергу, залежить від ефективного формування та використання коштів місцевих бюджетів. В умовах воєнного стану органи місцевого самоврядування (ОМС) зіткнулися з важкими викликами, пов'язаними з непередбачуваними подіями. Адже тепер існує необхідність раціонального формування, розподілу та використання коштів місцевих бюджетів на потреби та наслідки війни, які потрібно вирішити в першу чергу. Відповідно для забезпечення ефективного здійснення бюджетного процесу та надання життєво-необхідних потреб населенню громад центральні органи влади приймають ряд оперативних та швидких змін у законодавстві, тому й дослідження особливостей формування та виконання місцевих бюджетів в умовах дії воєнного стану є актуальним на сьогодні, адже забезпечення належного й безперервного надання суспільних послуг жителям громад є дуже важливим як у мирні часи, так і в умовах дії воєнного стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості формування та використання коштів місцевих бюджетів в Україні розглядаються в працях багатьох науковців, зокрема, О. Д. Василика [1], Н.І. Власюк [2], О. П. Кириленко [3], В. І. Кравченка [4], К. В. Павлюк [1] та інші. У своїх працях вчені розглядають особливості формування, розподілу та використання коштів бюджетів на місцевому рівні в контексті реформи децентралізації, досліджують управління фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування в мирний час.

В умовах воєнного стану ОМС мають оперативно реагувати та приймати відповідні рішення щодо забезпечення безпеки мешканців територіальних громад (ТГ), функціонування бюджетної сфери та комунальних підприємств. Тому застосування нових підходів до формування та

використання коштів місцевих бюджетів зумовлюють необхідність проведення наукових досліджень щодо управління бюджетним процесом на місцевому рівні під час воєнного стану.

Мета та завдання статті. Метою статті є дослідження особливостей формування та виконання місцевих бюджетів в умовах воєнного стану на основі аналізу змін у законодавстві, пов'язаних з розподілом фінансових ресурсів на місцевому рівні та виявлення пріоритетів щодо формування та виконання місцевих бюджетів у повоєнний період.

Викладення основного матеріалу і обґрунтування отриманих результатів дослідження. Місцеві бюджети є засобом акумулювання та перерозподілу доходів, які є необхідні для забезпечення впливу ОМС на соціально-економічний розвиток територій. Зважаючи на це, доцільно дослідити сутність дефініції «місцеві бюджети», оскільки серед науковців можна простежити різні підходи до трактування даного поняття (табл. 1).

Таблиця 1

Підходи вітчизняних науковців до трактування поняття «місцеві бюджети»

Автор	Трактування поняття
Василик О. Д., Павлюк К. В.	«Фонди фінансових ресурсів, призначені для реалізації завдань і функцій, що покладаються на органи самоврядування» [1].
Власюк Н.І.	«Сукупність економічних відносин, що виникають у зв'язку з утворенням і використанням фондів грошових засобів місцевих органів влади у процесі перерозподілу національного доходу з метою забезпечення розширеного відтворення та задоволення соціальних потреб суспільства» [2].
Кириленко О. П.	«Сукупність економічних відносин, які служать інструментом розподілу та перерозподілу ВВП і національного доходу країни, забезпечуючи тим самим створення фінансової бази місцевих органів влади з метою задоволення економічних та соціальних потреб суспільства» [3].
Кравченко В. І.	«По-перше, це правовий акт, згідно з яким виконавчі органи влади отримують легітимне право на розпорядження певними фондами грошових ресурсів; по-друге, це план (кошторис) доходів і видатків відповідного місцевого органу влади чи самоврядування; по-третє, це економічна категорія, оскільки бюджет є закономірним атрибутом будь-якої самостійної територіальної одиниці, наділеної відповідним правовим статусом» [4].

Джерело: складено автором на основі [1; 2; 3; 4]

Дослідивши трактування науковцями поняття «місцеві бюджети», можемо узагальнити, що це сукупність економічних відносин, які пов'язані зі створенням і використанням фондів грошових коштів ОМС для забезпечення соціально-економічного розвитку територій.

В умовах воєнного стану формування та виконання бюджетів ОМС має певні особливості. Адже належне функціонування фінансової системи держави та економіки загалом під час війни передбачає прийняття органами влади миттєвих та дієвих рішень стосовно внесення змін до відповідних законів та здійснення ОМС розподілу коштів бюджетів згідно з їх пріоритетністю і відповідно мати у власному розпорядженні достатню кількість ресурсів для цього.

Таким чином, центральні органи виконавчої влади ухвалили 11 березня 2022 р. Постанову «Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану» № 252 [11], у якій можна простежити зміни, які відбулися стосовно бюджетного процесу в країні, а саме наступне:

- дозволено передавати кошти до загального фонду зі спеціального на підставі рішення ОМС, місцевої державної адміністрації, військово-цивільної адміністрації або військової адміністрації, якщо вона утворилася на певній території;
- зміни до місцевого бюджету вносяться ОМС, місцевими державними адміністраціями, військово-цивільними адміністраціями або військовими адміністраціями на підставі подання фінансових органів на місці без ухвалення відповідного рішення місцевою радою;

- ОМС, місцеві державні адміністрації, військово-цивільні адміністрації або військові адміністрації наділені правом прийняття рішень про перерахування коштів з місцевого бюджету до державного бюджету;

- ОМС мають право використовувати залишки освітньої субвенції на територіальну оборону та задоволення потреб населення, зокрема, на евакуацію та переміщення населення із небезпечних територій, де тривають бойові дії та на фінансування інших заходів, які спрямовані на допомогу та підтримку населення під час воєнного стану;

- передача коштів між місцевими бюджетами може реалізовуватись без укладення договору;

- дозволено перевищення обсягу резервного фонду бюджету більше, ніж 1 % обсягу видатків загального фонду бюджету відповідної ТГ;

- проекти місцевих бюджетів затверджуються рішеннями ОМС, розпорядженнями місцевих державних адміністрацій, військово-цивільних адміністрацій чи військових адміністрацій [11].

Місцеві бюджети є засобом акумулювання та перерозподілу доходів, необхідних для забезпечення впливу ОМС на соціально-економічний розвиток територій. Основу доходів місцевих бюджетів складають податкові надходження. Як відомо, в умовах війни встановили нові особливості оподаткування й таким чином, 15 березня 2022 р. був прийнятий Закон України № 2120-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» [16], який передбачає суттєву податкову реформу на період воєнного стану, що ми можемо простежити у таблиці 2.

Таблиця 2

Зміни у податковому законодавстві під час воєнного стану

Назва податку	Зміни в оподаткуванні
Єдиний податок	- запроваджено добровільну сплату даного податку платниками 1-2 груп; - дозволено застосовувати спрощену систему оподаткування 3 групи: зі ставкою 2% суб'єктами господарювання з доходом за рік, що не перевищує 10 млрд грн та з відсутністю обмеження щодо кількості працівників.
Податок на майно	- плата за землю не нараховується й не сплачується плата за землю (земельний податок й орендна плата за земельні ділянки державної та комунальної власності) за земельні ділянки, які розташовані на територіях, на яких велися чи ведуться бойові дії, або на тимчасово окупованих територіях; - за 2022 та 2023 рр. загальне мінімальне податкове зобов'язання за аналогічні земельні ділянки не нараховується та не сплачується.

Джерело: складено автором на основі [14; 16]

Також варто зазначити, що відбулися зміни по сплаті єдиного соціального внеску (ЄСВ). Так, особи, які провадять незалежну професійну діяльність мають право за себе не обчислювати, не нараховувати і не сплачувати ЄСВ. Платникам єдиного податку також дозволено не сплачувати ЄСВ за найманих працівників, яких було мобілізовано на військову службу. Проте варто врахувати, що фізичним особам-підприємцям та особам, які провадять незалежну професійну діяльність та не сплачуватимуть ЄСВ за цей період, страховий стаж для призначення пенсії нараховуватися не буде. Зокрема, вони не будуть мати статусу застрахованих осіб та вони не зможуть користуватися соціальним страхуванням з приводу тимчасової втрати працездатності.

Усі ці зміни у податковому законодавстві, які є необхідними для підтримки населення під час війни, суттєво впливають на виконання бюджетів різних рівнів і на сферу публічних фінансів України загалом. Варто зазначити, що за 9 місяців 2022 р. суттєво зросла частка місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету, що ми можемо простежити на рис. 1.

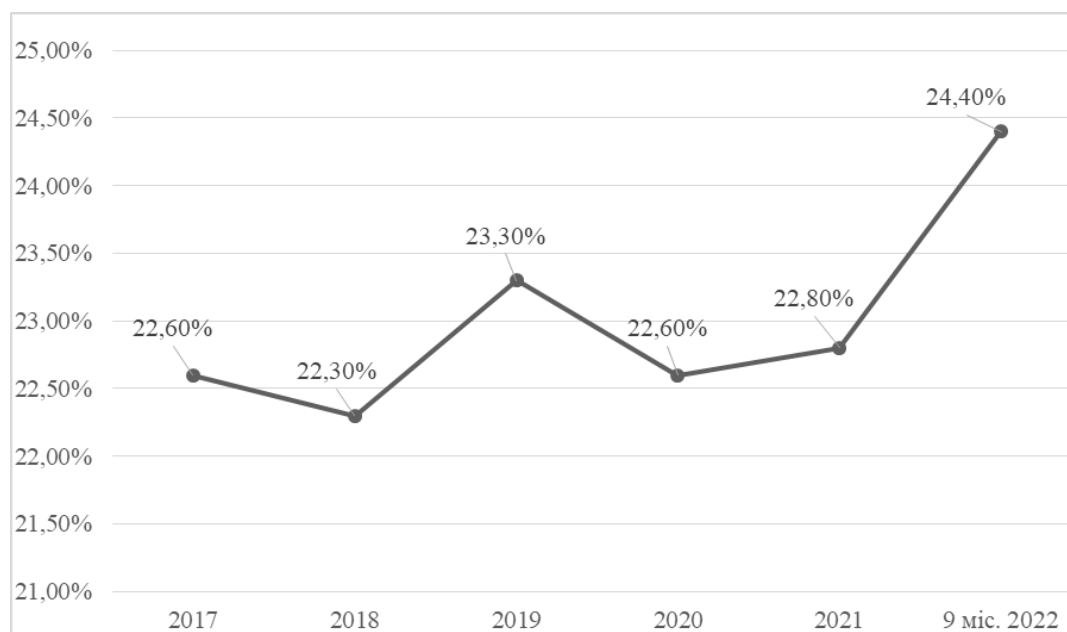

Рис. 1. Частка місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету (без врахування трансфертів) за період 2017 р. - 9 місяців 2022 р.

Джерело: складено автором на основі [10;12]

В умовах військової агресії виникає ряд непередбачуваних проблем: необхідність врегулювати дисбаланси між рівнями розвитку різних громад, забезпечення стабільного розвитку ТГ, відновлення пошкодженої інфраструктури внаслідок війни, забезпечення оптимального розмежування повноважень між органами державної влади та місцевим самоврядуванням, забезпечення демократичного прийняття рішень, забезпечення власними коштами бюджетів ТГ житлово-комунального господарства.

Проводячи аналіз помісячного приросту основних податків та зборів, простежується поступове покращення з травня. Так, станом на вересень, по всіх податках і зборах зберігається позитивний приріст, за винятком плати за землю. Суб'єкти малого та середнього підприємництва адаптувалися та сплачують податки й збори. В свою чергу, державна податкова служба активізувала стягнення податкових платежів, надходження рентної плати також відновились, надходження від податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) стабільно зростають, порівнюючи з 2021 р., що спричинено значною кількістю військовослужбовців з відповідним грошовим забезпеченням. При цьому, через скасування загальнодержавного акцизу на пальне, а саме встановлення ставки 0 євро за 100 л, місцеві бюджети, котрі з 1 січня 2017 р. одержують певну частку - 13,44 % від надходжень загальнодержавного акцизу, зазнали значних втрат від цих надходжень, через потребу регулювання ситуації на пальному ринку.

У структурі надходжень місцевих бюджетів за 9 місяців 2022 р. левову частку займає ПДФО, що ми можемо простежити на рисунку 2.

У структурі доходів загального фонду без врахування міжбюджетних трансфертів ПДФО складає - 67,6 %. У структурі загального та спеціального фондів, із врахуванням міжбюджетних трансфертів, ПДФО складає - 50,0 %. Наступним суттєвим джерелом доходів місцевих бюджетів є субвенції з державного бюджету, що складають - 21,3 %, а це - 85,3 млрд грн.

Загалом протягом 9-ти місяців 2022 р. до загального фонду місцевих бюджетів (без врахування міжбюджетних трансфертів) отримано 278,7 млн грн, що становить +12,3 % приросту ніж за період з січня по вересень 2021 р. Загалом це було зумовлено чималим зростанням надходжень ПДФО, тобто +25,2 %, адже втрати, спричинені зменшенням надходжень від плати за землю, в порівнянні із відповідним періодом 2021 р. становлять -20,1 %. Плата за землю в 2021 р. становила більше 10 % обсягу надходжень загального фонду місцевих бюджетів, тепер становить лише 7,6 %.

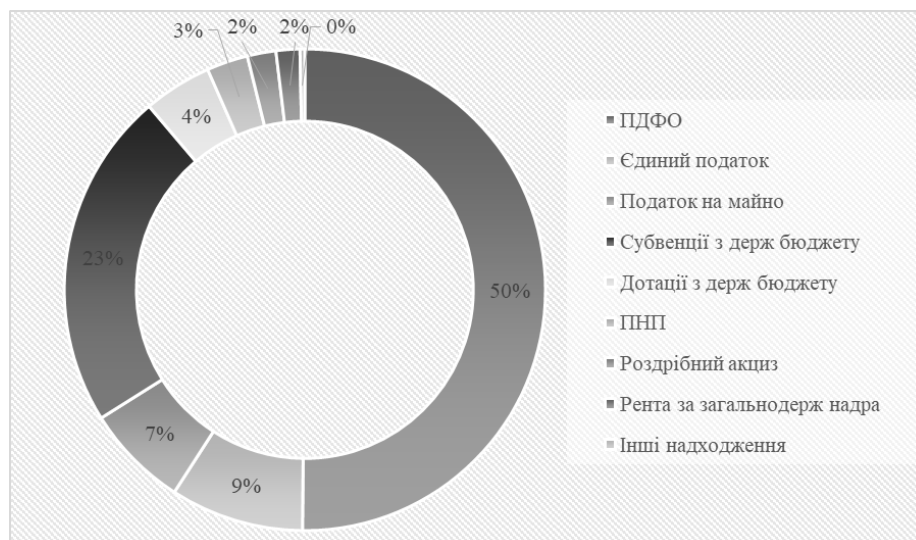

Рис. 2. Структура доходів місцевих бюджетів із врахуванням трансфертів за 9 місяців 2022 р.
Джерело: складено автором на основі [10;12]

Ситуація по окремих територіальних громадах значно відрізняється. Однак, більшість територіальні громади демонструють ефективне розпорядження та примноження отриманих фінансових ресурсів, оперативне реагування на непередбачувані та надзвичайні ситуації та забезпечення належного рівня надання послуг в складних умовах, а також вміння швидкого пристосування до нових умов. Територіальні громади показали, що їх бюджети, завдяки проведеній реформі, мають стабільну фінансову основу.

Розглядаючи динаміку доходів місцевих бюджетів щомісячно, в квітні спостерігається зниження темпу приросту надходжень до загального фонду місцевих бюджетів, однак у травні можемо побачити прискорення. У серпні темп приросту сповільнився до 7,7 %, але вже у вересні простежувалося зростання приросту +30,0 %, що становить найбільший помісячний приріст надходжень до загального фонду з початку року. Дані коливання спричинені запровадженням податкових пільг з березня 2022 р., що й вплинуло на надходження місцевих податків та зборів до бюджетів ОМС.

У регіональному розрізі можна простежити особливості по окремих областях та зміну ділової активності по регіонах. Спостерігається зниження доходів у тих областях, де велися чи продовжують тривати бойові дії. Однак в областях, куди перемістилась значна кількість внутрішньо-переміщених осіб та де було відновлено діяльність підприємств, спостерігається значний приріст, порівнюючи з відповідним періодом 2021 р.

Зміни у податковому законодавстві у 2022 р. посприяли позитивній динаміці податкових надходжень, а саме єдиного податку та ПДФО. Це спричинено, по-перше, зростанням відрахувань зі заробітних плат військовослужбовців, а по-друге, збільшенням нормативу надходження ПДФО до місцевих бюджетів з 60 % до 64 % з початку 2022 р. та збільшенням бази оподаткування, а саме внаслідок збільшення грошових виплат військовослужбовцям, кількість яких суттєво зростає.

Проте надходження ПДФО, що сплачується податковими агентами з доходів платника даного податку у вигляді заробітної плати, суттєво зменшилися, починаючи від березня 2022 р. Дані надходження ще знаходяться на нижчому рівні, аніж у 2021 р., проте при цьому вони не знизились до рівня 2020 р.

Приріст надходжень від плати за землю не відновив позитивного значення. У березні втрати від даного податкового платежу сягнули рівня -38 %, тобто -1,1 млрд грн, які були недоотримані всього лише за один місяць. Це зумовлено змінами у податковому законодавстві, які дозволяють не нараховувати та не сплачувати податок за землю та орендну плату на територіях, де тривали чи продовжують тривати бойові дії. При цьому, варто зазначити, що перелік даних територій ще невизначено Кабінетом Міністрів України, і це унеможливує чітке визначення підстав для

стягнення земельного податку. У вересні втрати місцевих бюджетів від плати за землю склали - 9,2 %, порівнюючи з відповідним місяцем 2021 р. Загалом місцеві бюджети з початку 2022 р. недоотримали вже більш як 5,3 млрд грн плати за землю.

Значні коливання серед надходжень місцевих податків та зборів до бюджетів також відображає єдиний податок. Приріст надходжень єдиного податку за період з червня по вересень 2022 р. суттєво змінювався: від зростання +50,3 % до спаду -25,7 % і пізніше знову зростання до +40,0 %, що також зумовлено внесенням змін до податкового законодавства, внаслідок чого чимало суб'єктів господарювання перейшли до спрощеної системи оподаткування та сплати єдиного податку замість податку на прибуток, що у свою чергу, спричинило приріст даного виду надходжень. Також відбулись зміни по термінах сплати єдиного податку: якщо у мирний час сплата здійснювалась щоквартально, а саме протягом 50-ти днів по закінченню звітнього кварталу, то на разі сплата єдиного податку за внесеними змінами відбувається щомісячно, а саме протягом 30-ти днів по закінченню звітнього місяця. Надходження місцевих податків та зборів на регіональному рівні відображає суттєві відмінності в надходженнях, що залежить від області. Так, регіони, в яких кількість населення зростає через внутрішньо-переміщених осіб та куди перемістились підприємства демонструють чималий ріст, наприклад як у Львівській області. В той же час на інших територіях не спостерігається значного росту, а навпаки можна простежити від'ємний приріст даного виду надходжень.

Висновки та пропозиції. Таким чином, формування та використання коштів місцевих бюджетів протягом 9-ти місяців 2022 р. під час дії воєнного стану свідчить про ефективність заходів, які застосовуються ОМС. Оскільки війна триває, існує необхідність раціонально розраховувати кошти на перспективу, які потрібні й на забезпечення термінових потреб, й на подолання наслідків війни. Саме тому для вирішення проблем органи державної влади та місцевого самоврядування зобов'язані приймати оперативні та дієві рішення та продовжувати виконувати наступні заходи для покращення розподілу коштів місцевих бюджетів:

- збільшення частки ПДФО, яка буде надходити до місцевих бюджетів, з 60 % до 64 %;
- створення в місцевих бюджетах фонду відновлення та збільшити резервний фонд на відбудову територій, які постраждали в ході війни;
- продовження зараховування до місцевих бюджетів коштів від ПДФО з грошового забезпечення військовослужбовців;
- створення сприятливих умови для ведення бізнесу та нових робочих місць для потенційних платників податків;
- забезпечення працевлаштування внутрішньо-переміщених осіб, переміщення підприємств з територій, які постраждали внаслідок війни, у відносно безпечні міста, а також здійснювати пошук способів залучення інвесторів;
- встановлення лімітів на використання енергії, обмеження витрат на другорядні послуги, зменшувати фінансування урочистих заходів, капітальних видатків тощо [15].

Отже, в умовах воєнного стану ОМС в процесі формування та використання коштів місцевих бюджетів стикнулися з рядом проблем, які вплинули на дохідну частину місцевих бюджетів, оскільки відбулося чимало суттєвих змін у законодавстві, зокрема й у місцевому оподаткуванні та запровадження податкових пільг щодо підтримки малого та середнього бізнесу. В той же час суб'єкти господарювання мають підтримувати економіку України й при можливості, сплачувати податки та поповнювати бюджет, аби ОМС могли виконувати свої повноваження. Адже система оподаткування малого та середнього бізнесу, з однієї сторони, повинна бути спрямована на стимулювання провадження господарської діяльності в умовах військової агресії, а з іншої сторони, – на наповнення державного та місцевих бюджетів за рахунок податкових надходжень й в подальшому.

Джерела та література

1. Василик О. Д., Павлюк К. В. Державні фінанси: підручник. Київ: НІОС, 2002. 338 с.
2. Власюк Н.І., Мединська Т. В., Мельник М.І. Місцеві фінанси: навч. посіб. Київ. Алерта. 2011. С. 328.
3. Кириленко О. П. Місцеві фінанси: навч. посіб. Київ. Знання. 2006. 667с.

4. Кириленко О., Малиняк Б, Письменний В., Горин В. та ін. Управління фінансами територіальних громад: теорія і практика; за заг. ред О. Кириленко. Тернопіль: Економічна думка, 2019. 280 с.
5. Кравченко В. І. Місцеві фінанси України: навч. посіб. Київ: Т-во «Знання», КОО, 1999. 487 с.
6. Карлін М. І. Децентралізація управління місцевими фінансами в розвинутих федеративних та унітарних країнах: досвід для України. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2016. № 2 (6). С. 103–110.
7. Гринчишин І. М., Біль М. М., Лещук І. В., Патицька Х. О., Попадинець Н. М. Потенціал територіальних громад: оцінювання та напрямки підвищення ефективності використання: науково-аналітична доповідь / НАН України, ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2020. 97 с.
8. Бліщук К. Управління місцевими фінансами в умовах воєнного часу: проблеми та можливості для їх вирішення. *Економіка та суспільство*, (43). 2022. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-67>
9. Мельник, Т. Ю. Державна підтримка та стимулювання розвитку бізнесу в Україні під час дії воєнного стану. *Економіка, управління та адміністрування*, (2(100)), 3–11. 2022. URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2022-2\(100\)-3-11](https://doi.org/10.26642/ema-2022-2(100)-3-11)
10. Аналіз виконання державного та місцевих бюджетів за 9 місяців 2022 року. «Децентралізація». URL: <https://decentralization.gov.ua/> (дата звернення: 11.11.2022).
11. Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану: Постанова Кабінет Міністрів України № 252 від 11.03.2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-formuvannya-ta-vikonannya-miscevih-byudzhativ-u-period-voyennogo-stanu-252> (дата звернення: 10.11.2022).
12. Інформація про стан виконання Зведеного та Державного бюджетів України за січень–вересень 2021-2022 років, відповідно до місячного звіту Державної казначейської служби України від 25.10.2022. URL: <https://www.treasury.gov.ua/> (дата звернення: 11.11.2022).
13. Наповнення місцевих бюджетів під час воєнного стану: виявлення резервів та залучення додаткових джерел фінансування. Громадський простір.13.07.2022. URL: <https://www.prostir.ua/?news=napovnennya-mistsevyh-byudzhativ-pid-chas-vojennoho-stanu-vyavlennya-rezerviv-ta-zaluchennya-dodatkovykh-dzherel-finansuvannya> (дата звернення: 11.11.2022).
14. Особливості бюджетного процесу в умовах воєнного стану. Пресцентр ініціативи «Децентралізація». URL: <https://decentralization.gov.ua/> (дата звернення: 11.11.2022).
15. Проект Державного бюджету на 2023 рік для місцевого самоврядування. Місцеві фінанси. 21.09.2022. URL: <https://auc.org.ua/novyna/proyekt-derzhavnogo-byudzhetu-na-2023-rik-dlya-miscevogo-samovryaduvannya> (дата звернення: 11.11.2022).
16. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану: Закон України від 03.03.2022 р. №2118-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення: 10.11.2022).
17. Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану: Постанова Кабінет Міністрів № 590 від 9.06.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.11.2022).

References

1. Vasylyk O. D., Pavliuk K. V. (2002) Derzhavni finansy: pidruchnyk [State finance]. Kyiv: NIOS, 338 s. [In Ukrainian]
2. Vlasiuk N.I., Medynska T. V., Melnyk M.I. (2011) Mistsevi finansy: navch.posib [Local finance]. Kyiv. Alerta. S. 328. [In Ukrainian]
3. Kyrylenko O. P. (2006) Mistsevi finansy: navch. posib [Local finance]. Kyiv. Znannia. 667s. [In Ukrainian]
4. Kyrylenko O., Malyniak B, Pysmennyi V., Horyn V. ta in. (2019) Upravlinnia finansamy terytorialnykh hromad: teoriia i praktyka [Financial management of territorial communities: theory and practice] za zah. red O. Kyrylenko. Ternopil: Ekonomichna dumka. 280 s. [In Ukrainian]
5. Kravchenko V. I. (1999) Mistsevi finansy Ukrainy: navch. posib [Local finances of Ukraine]. Kyiv: T-vo «Znannia», KOO. 487 s. [In Ukrainian]
6. Karlin M. I. (2016) Detsentralizatsiia upravlinnia mistsevymy finansamy v rozvynutykh federatyvnykh ta unitarnykh krainakh: dosvit dlia Ukrainy [Decentralization of local finance management in developed federal and unitary countries: a lesson for Ukraine]. Ekonomichniy chasopys Skhidnoevropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. № 2 (6). S. 103–110. [In Ukrainian]
7. Hrynchishyn I. M., Bil M. M., Leshchuk I. V., Patytska Kh. O., Popadynets N. M. (2020) Potentsial terytorialnykh hromad: otsiniuvannya ta napriamky pidvyshchennia efektyvnosti vykorystannia: naukovo-analitychna dopovid [The potential of territorial communities: assessment and directions for improving the efficiency of use:

scientific and analytical report]. NAN Ukrainy, DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy». Lviv. 97 s. [In Ukrainian]

8. Blishchuk K. (2022) Upravlinnia mistsevymy finansamy v umovakh voiennoho chasu: problemy ta mozhlyvosti dlia yikh vyrishennia [Management of local finances in wartime conditions: problems and opportunities for their solution]. *Ekonomika ta suspilstvo*, (43). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-67> [In Ukrainian]

9. Melnyk, T. Yu. (2022) Derzhavna pidtrymka ta stymuliuвання rozvytku biznesu v Ukraini pid chas dii voiennoho stanu [State support and stimulation of business development in Ukraine during martial law]. *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannya*, (2(100), 3–11. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2022-2\(100\)-3-11](https://doi.org/10.26642/ema-2022-2(100)-3-11) [In Ukrainian]

10. Analiz vykonannya derzhavnoho ta mistsevyykh biudzhetyv za 9 misiatsiv 2022 roku [Analysis of implementation of state and local budgets for 9 months of 2022]. «Detsentralizatsiia». Available at: <https://decentralization.gov.ua/> (accessed November 11, 2022).

11. Deyaki pytannya formuvannya ta vykonannya mistsevyykh budzhetyv e period voyennogo stanu [Some issues of formation and execution of local budgets during martial law]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 252 vid 11.03.2022. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/devaki-pitannya-formuvannya-ta-vikonannya-misce-vih-byudzhetyv-u-period-voennogo-stanu-252> (accessed November 10, 2022).

12. Informatsiia pro stan vykonannya Zvedenoho ta Derzhavnoho biudzhetyv Ukrainy za sichen–veresen 2021–2022 rokiv, vidpovidno do misiachnoho zvituv Derzhavnoi kaznacheiskoi sluzhby Ukrainy vid 25.10.2022 [Information on the state of execution of the Consolidated and State budgets of Ukraine for January–September 2021–2022, according to the monthly report of the State Treasury Service of Ukraine dated October 25, 2022]. Available at: <https://www.treasury.gov.ua/> (accessed November 11, 2022).

13. Napovnennya mistsevyykh budzhetyv pid chas voyennogo stanu: vyyavlennya rezerviv ta zaluchennya dodatkovykh dzerel finansuvannya [Filling local budgets during martial law: identifying reserves and attracting additional sources of funding]. *Gromadskyi prostir*. Public space. 13.07.2022. Available at: <https://www.prostir.ua/?news=napovnennya-mistsevyykh-byudzhetyv-pid-chas-voennogo-stanu-vyyavlennya-rezerviv-ta-zaluchenn-ya-dodatkovykh-dzherel-finansuvannya> (accessed November 11, 2022).

14. Osoblyvosti budzhetnogo protsesu v umovah voyennogo stanu [Peculiarities of the budget process under martial law]. *Prestsentr initsiatyvy «Detsentralizatsiia»*. Press center of the “Decentralization” initiative. Available at: <https://decentralization.gov.ua/> (accessed November 11, 2022).

15. Proyeckt Derzhavnogo budzetu na 2023 rik dlya mistsevoogo samovryaduvannya [Draft State Budget for 2023 for local self-government]. *Mistsevi finansy – Local finance*. 21.09.2022. Available at: <https://auc.org.ua/novyna/proyeckt-derzhavnogo-byudzhetu-na-2023-rik-dlya-miscevoogo-samovryaduvannya> (accessed November 11, 2022).

16. Pro vnesennia zmin do Podatkovooho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo osoblyvosti opodatkuvannya ta podannia zvitnosti u period dii voiennoho stanu: Zakon Ukrainy [On making changes to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the peculiarities of taxation and reporting during the period of martial law: Law of Ukraine] vid 03.03.2022 r. №2118-IKh. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (accessed November 10, 2022).

17. Pro zatverdzennta Poryadku vykonannya povnovazen Derzhavnoyu kaznacheyskoyu sluzboyu v osoblyvomu rezymi v umovah voyennogo stanu [On the approval of the Procedure for the exercise of powers by the State Treasury Service in a special regime under martial law]: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 590 vid 9.06.2021. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2021-%D0%BF#Text> (accessed November 10, 2022).

Стаття надійшла до редакції 20.11.2022 р.